

Sygn. akt IV CSK 363/08

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 stycznia 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Gerard Bieniek (sprawozdawca)

SSN Barbara Myszka

w sprawie z powództwa ARR

przeciwko B.R.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 28 stycznia 2009 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 30 kwietnia 2008 r., sygn. akt [...],

oddala skargę kasacyjną

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 30.04.2008 r. oddalił apelację pozwanego B.R. od wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 12.10.2007 r., w którym zasądzono od pozwanego na rzecz ARR kwotę 222.500 zł z ustawowymi odsetkami. W sprawie tej ustalono, że w dniu 5.07.2000 r. powodowa Agencja „C.” zawarła umowę na skup zbóż od przedsiębiorców rolnych ze zbiorów 2000 r. z dopłatami Agencji do cen skupu. Na podstawie tej umowy „C.” zobowiązał się do skupu od producentów krajowych w imieniu własnym, na własny koszt i ryzyko 6.600 ton pszenicy ze zbiorów 2000 r. za środki pochodzące z kredytu preferencyjnego na skup i przechowanie zbóż, do którego oprocentowania dopłaca Agencja. Przedsiębiorca ten zobowiązał się do skupu zboża i jego przechowania w określonych w umowie punktach skupu i magazynach. W umowie postanowiono, że w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w dokumentowaniu ilości i jakości skupowanego zboża lub w wyliczeniu należnych producentowi dopłat, Agencja może żądać od przedsiębiorcy zwrotu równowartości nienależnie wypłaconych producentowi dopłat wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od wypłaty dopłat.

Ustalono, że jednym z producentów, którego „C.” wykazał jako uprawnionego do dopłat był pozwany. Złożył on oświadczenie, że dostarczone zboże w systemie „skup z dopłatą ANR do cen skup dla producentów” pochodzi ze zbiorów 2000 r. z jego gospodarstwa. W oświadczeniu zamieszczono też zastrzeżenie, że stwierdzenie nieprawdy pozbawi go dopłaty. Pozwany wystawił fakturę z należnościami do zapłaty przez „C.” na dostawę 2.225 ton pszenicy na kwotę 1.069.796,19 zł. Podstawą wystawienia faktury były dostawy pszenicy. Pozwany na tej podstawie otrzymał dopłatę w kwocie 222.500 zł.

W dniach 26.04 - 22.06.2006 r. Urząd Kontroli Skarbowej sprawdził prawidłowość wykorzystania środków budżetowych, przeznaczonych na dopłatę do skupu i przechowywanie zbóż ze zbiorów 2000 r. Z ustaleń dokonanych w toku kontroli, wynika że pozwany pobrał dopłaty nienależnie, gdyż faktycznie nie sprzedał pszenicy spółce „C.”.

Prokurator Okręgowy w O. wszczął śledztwo w sprawie wyłudzenia dopłat do interwencyjnego skupu zbóż, którym objęto producentów i przedsiębiorców dokonujących skupu, w tym pozwanego. Przeciwko dwóm pracownikom „C.” wniesiono akt oskarżenia, w którym zarzucono im, że działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, w warunkach czynu ciągłego, poświadczyli nieprawdę w dokumentach dotyczących skupu zbóż, doprowadzając do niekorzystnego rozporządzenia mieniem Skarbu Państwa. Oskarżeni zostali skazani.

Uwzględniając powództwo Sąd Okręgowy uznał, że wyniki kontroli Urzędu Kontroli Skarbowej i zeznania części świadków uzasadniają ustalenie, że fakt sprzedaży pszenicy przez pozwanego nie miał miejsca, zaś dowody dostawy i faktury stwierdzają nieprawdę. Jednocześnie Sąd ten przyjął 10-letni termin przedawnienia roszczenia. Sąd Apelacyjny podzielił tę ocenę co do zasady, wskazał natomiast, że podstawą prawną żądania jest art. 410 § 1 w związku z art. 405 k.c., przy czym termin przedawnienia roszczenia – jako związanego z działalnością gospodarczą – wynosi 3 lata. Nie uwzględnił jednak zarzutu upływu terminu przedawnienia, gdyż pozwany współuczestniczył w działaniach, które doprowadziły do wyłudzenia dopłat z funduszy państwowych.

Wyrok ten zaskarżył pozwany wnosząc skargę kasacyjną, w której zarzucił naruszenie: art. 328 § 2 k.p.c., art. 5 w związku z art. 118 k.c., art. 535 k.c. oraz art. 410 w związku z art. 405 k.c. Wskazując na powyższe wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i wyroku Sądu Okręgowego w O. i przekazanie sprawy temu Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. W pierwszej kolejności należy odnieść się do zarzutu naruszenia przepisów postępowania, co miało istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.). Wnoszący skargę kasacyjną zarzuca naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. przez to, że Sąd Apelacyjny nie ustosunkował się do podniesionych w apelacji zarzutów dotyczących naruszenia art. 353¹ k.c. i art. 118 k.c., a nadto nie odniósł się do przeprowadzonych w toku postępowania apelacyjnego dowodów z dwóch dokumentów. Dokonując oceny zasadności tego zarzutu stwierdzić należy, że nie

jest on usprawiedliwiony. Przede wszystkim należy zauważyć, że treść protokołów z obu rozpraw przeprowadzonych w tej sprawie przez Sąd Apelacyjny wskazuje jednocześnie, że w toku tego postępowania nie podjęto postanowienia dowodowego dopuszczenia i przeprowadzenia dowodu z dokumentów, o których mowa w skardze kasacyjnej. Chodzi o postanowienie Prokuratury Okręgowej w G. z dnia 30.06.2003 r. oraz pism powodowej Agencji z dnia 22.06.2005 r. Jeśli więc Sąd Apelacyjny nie przeprowadził tych dowodów, to nie miał obowiązku odnieść się do nich w uzasadnieniu wyroku. Wnoszący skargę kasacyjną nie dostrzega, że Sąd Apelacyjny odniósł się do zarzutu naruszenia art. 353¹ k.c. wyraźnie stwierdzając, że przytoczona przez Sąd Okręgowy podstawa prawna tj. art. 353¹ k.c. jest błędna. Wskazał, że nie jest trafny pogląd Sądu Okręgowego, jakoby oświadczenie złożone przez pozwanego doprowadziło do powstania między stronami stosunku zobowiązaniowego. Tę podstawę prawną Sąd Apelacyjny skorygował wskazując art. 410 § 1 w związku z art. 405 k.c. Odnośnie zaś zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. przez to, że Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu nie rozważał odrębnie co do roszczenia głównego i odsetek kwestii nadużycia prawa w podniesieniu zarzutu przedawnienia należy zauważyć, że nie zachodziła taka potrzeba. Okoliczności podniesione przez Sąd Apelacyjny, które uzasadniały nieuwzględnienie zarzutu przedawnienia, odnosiły się zarówno do roszczenia głównego, jak i odsetek.

Reasumując stwierdzić należy, że uzasadnienie Sądu Apelacyjnego zawiera wszystkie ustawowe elementy, jakie wymieniono w art. 328 § 2 k.p.c.

2. Nie sposób podzielić zarzutu naruszenia art. 535 k.c. Jeśli prawidłowo odczytać rozumowanie zawarte w skardze kasacyjnej, to pozwany uważa, iż umowa sprzedaży doszła do skutku i jest ważna, skoro pozwany wystawił fakturę, która została zrealizowana, a więc firma „C.” uzyskała w ten sposób możliwość rozporządzania rzeczą. Pozwany przedstawiając taką konstrukcję pomija istotę rzeczy. Ta zaś sprowadza się do tego, że w świetle ustaleń faktycznych dokonanych w sprawie, które nie są i nie mogą być podważane (art. 398³ § 3 k.p.c.) i wiążą Sąd Najwyższy (art. 398³ § 2 k.p.c.), pozwany nie dostarczył zboża, za które otrzymał zapłatę i dopłatę, na podstawie dokumentów, które nie były prawdziwe. W tych okolicznościach stwierdzenie, że mamy do czynienia z ważną umową sprzedaży, nie jest możliwe do obrony.

3. Chybiony jest zarzut naruszenia art. 410 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 405 k.c. Pozwany utrzymuje, że jako producent rolny uprawniony do dopłaty występował jako osoba trzecia w rozumieniu przepisu art. 393 § 1 k.c. W takim zaś przypadku nie znajdują zastosowania przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu. To twierdzenie i rozumowanie byłoby prawidłowe, gdyby istotnie pozwany dostarczył przedmiot sprzedaży, uzyskał zapłatę i dopłatę, a następnie zaistniałyby przesłanki wskazujące, iż dopłata nie była należna. Tymczasem jak to ustalono sprzedaż zboża nie nastąpiła, dokumenty nie były prawdziwe, zapłata za dostarczone rzekomo zboże nastąpiło na podstawie sfałszowanych dokumentów. To pozwany uzyskał korzyść nie tylko bez jakiejkolwiek podstawy prawnej, ale w wyniku działań, które jeśli nie noszą cech przestępstwa (postępowanie karne się toczy), to w każdym razie mają cechy czynu niedozwolonego. Dopiero uwzględnienie tego kontekstu pozwala dokonać prawidłowej oceny prawnej.

4. Stosując w niniejszej sprawie art. 5 k.c. do oceny zarzutu przedawnienia roszczenia podniesionego przez pozwanego Sąd Apelacyjny zasadnie wskazał, że „pozwany współuczestniczył w działaniach, które doprowadziły do wyłudzenia dopłat z funduszy państwowych. W tych okolicznościach uwzględnienie zarzutu przedawnienia godziłoby w podstawowe, akceptowane społecznie wartości, jak uczciwość i poszanowanie cudzej własności. Tę ocenę należy w pełni podzielić i w okolicznościach sprawy jest ona wystarczająca dla stwierdzenia, że zastosowanie art. 5 k.c. przez Sąd Apelacyjny do zniweczenia zarzutu przedawnienia było całkowicie uzasadnione.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzeczono jak w sentencji.